

D. C. Schindler

DUMNEZEU ȘI CETATEA

Un eseu de metafizică politică

Traducerea din limba engleză de

Dan Tomuleț

Galaxia Gutenberg

2026

Cuprins

Mulțumiri | 9

Introducere | 11

Capitolul unu

„Wie kommt Gott in die Politik?": Locul lui
Dumnezeu în ordinea politică | 21

Capitolul doi

Cetatea este sufletul scris cu litere mari: Despre
Dumnezeu ca *Res Publica* | 61

Capitolul trei

Slava lui Dumnezeu este cetatea cu adevărat vie:
Despre sufletul și trupul politicii | 97

Concluzie | 137

Introducere

Fiecare ramură distinctă a gândirii, orice „știință”, în sensul antic al termenului, este, în esență, o expresie a metafizicii, știința ființei. Această înrădăcinare în metafizică este prezentă în mod implicit în caracterizarea clasică aristotelică făcută tuturor științelor ca studii ale ființei, desfășurate din anumite puncte de vedere limitate. Biologia, de exemplu, este studiul ființei, mai ales în forma ei vie, matematica este studiul ființei în măsura în care aceasta este cuantificabilă și așa mai departe.¹ A înțelege acest lucru înseamnă a recunoaște două lucruri. Mai întâi, că diversele științe, chiar diferențiate în subdiscipline sau specialități, așa cum le numim astăzi, se pot raporta unele la altele într-un mod propriu și rodnic, deoarece toate au o bază comună.² Iar, în al doilea rând, pentru că dorința de a cunoaște, care definește ființele umane, ne pretinde, în cele din urmă, să studiem acest fundament însuși, trebuie să investigăm ființa, nu sub un anumit aspect sau altul, ci într-un mod neîngrădit: ființa ca atare (ens qua ens, τὸ ὄν ἢ τὸ ὄν, das Sein als solches, being as being). Această cercetare a ființei ca atare a fost numită, în mod tradițional, „metafizică”, un titlu nu tocmai lipsit de controversă, atât în ceea ce privește proveniența, cât și în ceea ce privește adecvarea sa³, ca să nu mai

¹ Aristotel, *Metaph.* [*Metafizica*, Editura Humanitas, 2007, București], IV.1.1003a18-32; cf., VI.1.1025b1-1026a33.

² Pentru o discuție mai elaborată asupra acestui subiect, vezi D. C. Schindler, „On the Universality of the University: A Response to Jean-Luc Marion”, *Communio* (vara anului 2013), p. 77-99.

³ Un filosof peripatetic din secolul I, Andronicus din Rhodos,

vorbim și despre obiecțiile diverse, ridicate mai ales de gândirea postmodernă, față de însăși noțiunea unei științe fundamentale.⁴

Importanța dependenței de metafizică a diverselor ramuri ale cercetării nu este, în general, recunoscută de gânditorii contemporani și rareori cugetă asupra ei în mod direct chiar și cei care o recunosc în principiu, însă ea va fi considerată, în această carte mică, un fapt de la sine înțeles. Afirmarea acestei importanțe deschide posibilitatea de a gândi simultan în două direcții, în privința oricărui subiect dat. Pe de o parte, dacă orice știință este un studiu al ființei dintr-un anumit punct de vedere, ne putem aștepta ca natura și caracterul

a dat numele de τὰ μετὰ τὰ φυσικὰ unui grup nenumit de texte care urmau „după fizică” în ediția completă a operei lui Aristotel pe care tot el a publicat-o. A persistat întrebarea dacă această denumire poate fi considerată o dezvăluire a conținutului științei respective. Kant, de exemplu, a crezut că titlul se potrivea prea bine pentru a se datora doar întâmplării. Pentru o discuție clasică referitoare la această problemă, vezi Hans Reiner, „Die Entstehung und ursprüngliche Bedeutung des Namens Metaphysik”, *Zeitschrift für philosophische Forschung* 8.2 (1954), p. 210–37.

⁴ Critica pe scară largă a metafizicii, sau chiar a civilizației occidentale sub denumirea de „metafizică”, își are rădăcinile sale directe la Heidegger (vezi, de exemplu, eseuul său „Overcoming Metaphysics”, în *The End of Philosophy* [New York: Harper and Row, 1973], p. 84–110, deși aceasta a fost o temă constantă în gândirea sa din perioada de mijloc și târzie) și mai puțin direct, la Nietzsche și Kant. Concepția unei „științe” denumite metafizică a fost dezbătută și în rândurile filosofilor catolici, mai ales datorită lui Jean-Luc Marion: vezi, de exemplu, Olivier Boulnois, *Métaphysiques rebelles? Genèse et structures d'une science au Moyen Âge*, Paris, PUF, 2013 și *Après la Métaphysique: Augustin?*, ed. Alain de Libera, Paris, Vrin, 2013. Ca răspuns la criticile postmoderne, se citează adesea gluma lui Étienne Gilson, potrivit căreia proclamarea morții metafizicii este întotdeauna prematură: filosofia, afirmă el, având în special în vedere metafizica, își îngroapă întotdeauna groparii.

esențial al ființei să aibă o anumită influență asupra inteligibilității aspectului particular tratat de o știință dată. Cunoașterea anumitor lucruri referitoare la ființă va răspândi o oarecare lumină și asupra obiectului științei particulare vizate, care, din nou, nu este atât un lucru separat în sine, cât mai ales un aspect sau o „față” a ființei însăși. Pe de altă parte, deoarece fiecare știință prezintă, ca să zic așa, o față a ființei, și încă una care nu este înfățișată în mod direct de către metafizica însăși (așa cum vom arăta mai jos), ne putem aștepta de asemenea ca orice știință să ne ofere o oarecare perspectivă, nu doar asupra aspectului particular ce constituie obiectul cercetării sale, ci și asupra ființei însăși. În acest sens, o știință poate fi studiată și într-un mod distinct filosofic sau metafizic; ne putem apropia de ea cu întrebarea: În ce mod distinct ne poate dezvălui această știință ceva despre ființa însăși, despre natura realității pur și simplu?

Scopul nostru, în lucrarea de față, este să abordăm știința politicii tocmai în această manieră, și anume, ca pe o revelație a sensului ființei. Dar întâlnim deja aici ceva deosebit în privința politicii, un lucru pe care îl vom explora tematic în această carte: politica nu este doar o revelație particulară a ființei, ci una completă în ordinea practică, analoagă științei teoretice a metafizicii, prin anvergura ei atotcuprinzătoare. Ce înseamnă acest lucru, ce semnificație are și ce anume presupune el în legătură cu problema lui Dumnezeu va reprezenta o temă de bază în paginile următoare.

Numim acest demers nu o filosofie politică, după terminologia obișnuită, ci o metafizică politică. Această expresie incisivă este considerată analoagă „teologiei politice”, o expresie popularizată de Carl

Schmitt în secolul trecut⁵, dar care a devenit din ce în ce mai comună astăzi. Teologia politică reprezintă o extindere în sfera politicii a unor concepte sau realități specific teologice. Unul dintre motivele pentru care teologia politică este la mare căutare astăzi e, fără îndoială, experiența din ce în ce mai familiară a ceea ce am putea numi nihilism politic, adică vidul sferei publice în care ne desfășurăm viața în comun. Ceea ce determină scrierea acestei cărți este, printre altele, convingerea că întâlnirea nemijlocită dintre teologic și politic, deși nu este problematică în principiu sau în mod absolut, poate fi totuși inadecvată în absența unei medieri filosofice corecte.⁶ Această inadecvare poate deveni chiar periculoasă, în cazul în care combinația dintre politică și teologie vine (cum s-a întâmplat în cazul lui Carl Schmitt) dintr-un spirit al reacției față de problemele epocii. Absența filosofiei din discursul politic contemporan se vede probabil cel mai bine în faptul că ascensiunea teologiei politice are loc simultan cu o tendință de reducere a „științei politice” la dimensiunile și elementele ei excesiv pozitivistice și empirice. „Teoria politică”, în sensul ei clasic, aproape că a dispărut din lumea academică, probabil cu excepția cercului relativ închis al adeptilor lui Leo Strauss. Dar, ca să repetăm lucrul acesta, noi nu căutăm să aducem o contribuție la teoria politică, în sensul unei filosofări privitoare la o anumită chestiune sau alta din domeniul

⁵ Carl Schmitt, *Political Theology: Four Chapters on the Concept of Sovereignty*, Chicago: University of Chicago Press, 2006 [*Teologia politică*, Editura Universal Dalsi, trad. Stan, Turcescu, București, 1996].

⁶ Aceasta este o temă fundamentală a substanțialului și programaticului eseu scris de Ferdinand Ulrich, „Politische Macht-Philosophie-Gnade”, în *Il problema del potere politico. Atti del XVIII. Convegno internaz. del Centro di Studi Filosofici*, Gallarete 1963, Brescia, 1964, p. 382-501, mai ales p. 384.

politicii. Dimpotrivă, recunoscând că lucrul acesta nu poate fi aici decât un prim pas în direcția a ceva ce ar pretinde o dezvoltare mult mai largă, ne propunem să gândim politica în raport cu temeiul ei metafizic, drept o interpretare concretă, adoptată public, a ființei.⁷

Pe scurt, ne propunem să reflectăm, în această cărțuție, nu asupra unei teorii politice sau alta, nici asupra legitimității acțiunii politice sau asupra caracterului distinct al anumitor regimuri, ci asupra naturii ordinii politice ca atare și a modului în care această ordine atrage întrebările fundamentale ale existenței, cele referitoare la om, la ființă și la Dumnezeu. Căutăm să gândim ontologic despre politică. Ce înseamnă mai exact lucrul acesta se va clarifica pe măsură ce înaintăm, mai ales în capitolul unu.

Înainte de a începe, e nevoie totuși de un comentariu privitor la cele două cuvinte din titlul principal al cărții. În primul rând, Dumnezeu. Deși această carte abordează întrebarea privitoare la Dumnezeu în mod constant, este important să remarcăm totuși că nu facem lucrul acesta dintr-o perspectivă teologică, în sensul strict al cuvântului. În loc să pornim de la o înțelegere a lui Dumnezeu oferită prin revelație și, astfel, în mod specific de la o înțelegere în lumina darului supranatural al credinței, vom formula întrebarea privitoare la Dumnezeu dintr-o perspectivă fundamental metafizică

⁷ Vezi Ulrich, „Politische Macht”, p. 449 și, de asemenea, Ferdinand Ulrich, „Seinserfahrung und europäische Integration”, în *L'unification européenne: Réalité et problèmes. Actes de la Ve Rencontre internat.* 1961, Bozen, Inst. internat. d'études européennes, 1962, p. 109–10. Rețineți că propunerea pe care o facem aici diferă de afirmația că nu se poate face filosofie politică fără a face, în mod conștient sau nu, presupuneri metafizice: vezi Jean Hampton, „Should Political Philosophy Be Done Without Metaphysics?”, *Ethics* 99.4 (iulie 1989): p. 791–814; Ian Adams, „The Inevitability of Political Metaphysics”, *Journal of Political Ideology* 4.3 (1999): p. 269–88.